

Velkommen til Festningsløypene på Fredriksten Festning

Fredriksten er den største og viktigste grensefestningen i Norge.

Den ble påbegynt i 1661 etter at Bohus festning og Bohuslän ble avgitt til Sverige i 1658. Hele seks ganger i uavhengige felttog har festningsområdet blitt angrepet av svenske styrker: Tre ganger i årene 1658-1660 før Fredriksten var bygget og tre ganger mot den nye festningen. Mest kjent er angrepet i 1718 der den svenske kongen Karl XII ble skutt og drept her. Fredriksten hadde også stor betydning for Norge i forbindelse med krigen for norsk selvstendighet i 1814, og den fredelige unionsoppløsningen i 1905. Den ble nedlagt som operativ festning i 1905.

Anlegget består av Hovedfestningen og tre frem-skutte fort mot øst, Gyldenløve, Stortårnet og Overberget. Disse utgjør Fredrikstens hovedfront. Mot byen ligger Borgerskansen. Dette var et forsvarsanlegg som byens borgere kunne ta tilflukt i. Totalt er hele festningsområdet på ca 600 dekar. Det er mer enn åtte km veier og stier på kryss og tvers i området. Kartet er laget for at du skal bli kjent med deler av det store ytre området og turmulighetene her, og få en innføring i historiske begivenheter og festningsmessige detaljer.

Det er laget 3 løyper hvor du får informasjon gjennom skilt, tavler, bautasteiner og utsiktspunkt. I tillegg er det i løypebeskrivelsen lagt til noe medfølgende tekst for enkelte viktige stopp. God tur !

3 historiske turer på stier og veier i Fredriksten Festnings forterreng. Alle turene starter ved Informasjonssenteret i Ravelinet i Hovedfestningen

Tur 1 (rød) Hovedtema: Fredrikstens hovedfront med Gyldenløve fort og Karl XII's beleiring i 1718. Kort løype – ca 1,2 km i relativt flatt terreng.

- 1 INFOTAVLE SOM GIR ET KORTFATTET SAMMENDRAG AV HISTORIE OG HVA SOM FINNES PÅ FESTNINGEN.**
- 2 OHMES BAUTA (MONUMENT)**
General Johan von Ohme var Kommandant på Fredriksten under den svenske beleiringen i august 1814. På tross av svensk overmakt og bombardement nektet Ohme å overgi festningen. 14. august ble det inngått en fredsavtale mellom Norge og Sverige i Moss, også kalt Mossekonvensjonen. Den markerte slutten på krigen og inngangen til unionen med Sverige. Fredriksten hadde utkjempet sin siste krig. Den var aldri blitt erobret i kamp.
- 3 NYE KOMMANDANTBOLIG MED HAGE (SKILT)**
- 4 TAVLE OVER TIDLIGERE MONUMENT OVER KARL XII**

- 5 NÅVÆRENDE MONUMENT OVER KARL XII**
- 6 MARKERINGSSTEINEN FOR SVENSKENES LØPEGRAV I 1718 (STEIN MED TEKST)**
- 7 INFOSKILT PÅ GYLDENLØVE FORT**
- 8 UTSIKTSPUNKT OPPE PÅ GYLDENLØVE FORT**
Her oppe fra toppen av fortet ser du tydelig de to andre av Fredrikstens utefort; Overberget mot sør og Stortårnet mot sørvest. Gyldenløve er den eneste del av Fredriksten som er inntatt av svenske styrker. Det skjedde i 1718. Fortet har vært gjennom en rekke omfattende ombygginger, sist i 1906.
- 9 KAPONNIEREN (SKILT)**
- 10 VANNRESERVOARET (SKILT)**
- 11 SPERREMUREN (SKILT)**
- 12 SPERRESTILLING (SKILT)**
- 13 TØYHUSET (FREDRIKSTEN KRO)(SKILT)**

- 14 MANSBACHS GRAVSTØTTE (MONUMENT)**
Generalløytnant Johan Friederich von Mansbach var kommandant fra 1790 til sin død i 1803. Gravstøtten ble flyttet hit da man slettet gravlunden i byen i 1881. Mansbach er mest kjent for at han kjøpte store landområder øst og sør for festningen. Disse forvaltes i dag av en stiftelse som bærer Mansbachs navn, og denne bidrar med midler til drift av festningen.
- 15 TYSK MITRALJØSESTILLING FRA 2. VERDENSKRIG (SKILT)**
- 16 PLACE D'ARMES (SKILT)**

Tur 2 (blå) Hovedtema: Utefortene og 1660-skansene.
Lang tur - ca 3 km i delvis bratt terreng.
Tur 2 går i Fredrikstens søndre og sørvestre områder, delvis på vei og delvis på oppbygde stier. Det anbefales å ha på seg gode tursko. Du besøker først utefortene Stortårnet og Overberget, og beveger deg deretter tilbake i historien til det dramatiske året 1660 da det var harde kamper ved Brådland og Roland skanser i januar og februar. Disse kampene var den direkte foranledning til at Fredriksten festning ble påbegynt i 1661. Det er mange muligheter til å ta snarveier og korte ned turen, men det anbefales at Normandstien gås sammenhengende med start fra infotavlen ved den hvite broen over Andedammene og til Rolandskansen.

- 1

STORTÅRNET FORT (SKILT)
- 2

SØNDRE TENALJE PÅ OVERBERGET (SKILT)
- 3

SØNDRE DEL AV OVERBERGET FORT (SKILT)
- 4

PIGGTRÅD FRA 1905 (SKILT)
- 5

RESTER AV YTRE FORSVARSMUR (SKILT)
- 6

OM OVERBERGET FORT (SKILT)
- 7

ØSTRE TENALJE (SKILT)
- 8

INFOTAVLE OM NORMANDSTIEN
- 9

INFOTAVLE OM KAMPENE VED BRÅDLAND SKANSE
- 10

MINNEBAUTA BRÅDLAND SKANSE
- 11

KASERNA (SKILT)
- 12

INFOTAVLE ROLAND SKANSE
- 13

MINNEBAUTA ROLAND SKANSE
- 14

TYSKE LUFTVERNSTILLINGER (SKILT)
- 15

INFOTAVLE CHRISTIANOPEL SKANSE
- 16

MINNEBAUTA CHRISTIANOPEL SKANSE
- I området rundt Christianopel skanse finnes rester etter utsprengte og gjenfylte løpegraver og ødelagte betongbunkere. Dette er tyske anlegg fra 2. verdenskrig.
- 17

INFOTAVLE OM KONGEVEIEN
- 18

SKOLEOMRÅDET (SKILT)
- 19

BYPORTEN (SKILT)

Tur 3 (gul) Hovedtema: Ytre og Indre Borgerskanse og det svenske angrepet i 1716.
Middels lang tur – ca. 1,8 km med bratt stigning mot slutten.
(Turen går forbi en del av skiltene som er en del av Tur 1. Ønsker man ikke å gå Tur 1, kan man likevel ha utbytte av skiltene ved starten av Tur 3. Se post 11, 12, 13 og 16 på Tur 1)
Tur 3 går i Fredrikstens nordvestlige del. Nedstigningen går på en mye brukt turvei som kalles «Slyngveien». Sentralt på turen er nedre del av Ytre Borgekskanse og porten inn til Indre Borgekskanse. Her var det svært dramatiske og harde kamper natt til 4. juli 1716. Det er satt opp en rekke skilt og markeringssteiner.

- 1

PALISADEN TIL YTRE BORGERSKANSE, MARKERINGSSTEINENE (SKILT)
- 2

MINNESTEINEN FOR KAMPENE I YTRE BORGERSKANSE (STEIN MED TEKST)
- 3

INFOTAVLEN OM KAMPENE I YTRE BORGERSKANSE
- 4

MARKERINGSSTEINEN FOR PALISADEPORTEN (STEIN MED TEKST)
- 5

MARKERINGSSTEINEN FOR KANONSTILLINGEN (STEIN MED TEKST)
- 6

INFOSKILTET OG STEINTAVLEN PÅ PORTEN TIL INDRE BORGERSKANSE
- 7

EKSERSERHUSET (SKILT)
- 8

INFOTAVLEN OM DEN GAMLE, STORE BARAKKEN
- 9

HUIFELDTS BAUTA (MONUMENT)
- 10

HUITFELDTS BATTERI (SKILT)
- 11

NEDRE KASERNE (SKILT)
- 12

INFOTAVLE SOM GIR ET KORTFATTET SAMMENDRAG AV HISTORIE OG HVA SOM FINNES PÅ FESTNINGEN.

Turen fortsetter opp gjennom Hovedfestningen tilbake til Informasjonssenteret hvor det er mye å se og lære om Hovedfestningen. Vi anbefaler derfor at du leier en Audioguide i Informasjonssenteret og følger ruten til 25 spennende objekter her. Dette blir som en Tur nr 4 !

Adferdsregler
Festningen du nå er på, er ett av Norges 14 nasjonale festningsverk og et nasjonalt kulturminne som vi ønsker å bevare for senere generasjoner. Derfor er det viktig at du som oppholder deg her har respekt for bygningene, murene og uteområdene, viser varsomhet når du beveger deg rundt på området og overholder adferdsreglene. Slik bidrar du til at alle får en fin opplevelse når de besøker festningen. Opplevelsen av å være på et unikt sted som Fredriksten Festning kan fort ødelegges av forsøpling og skadeverk. Det er derfor helårs bålforbud. Dette gjelder også engangsgriller. På rasteplassen ved Gyldenløve er grilling tillatt. Det er båndtvang på festningen hele året. Plukk om hundebæsjen og legg posene i søppelkassene. Vi ber deg om å kaste alt søppel i de oppsatte søppelkassene. Det er ikke lov å ta med seg bygningsdeler, murverk, trevirke eller andre løse gjenstander fra festningen.

NB Det er mange høye murer som står usikret. Pass derfor godt på barna.

Fredriksten Festning i dag
Festningen er et svært populært turistmål, og det arrangeres mange aktiviteter gjennom hele året.

Festningsområdet egner seg meget godt til store treff og samlinger, konserter og operaforestillinger. Innspillingen av den populære programserien Allsang på Grensen skjer også her.

Festningen har et godt serveringstilbud der publikum kan nyte en enkel kaffekopp eller et utsøkt måltid.

Museet Halden Historiske Samlinger kan besøkes, og guiding på festningsområdet tilbys.

Nasjonale Festningsverk

Nasjonale Festningsverk i Forsvarsbygg har fått i oppgave å forvalte 14 festningsverk som Forsvaret ikke lenger skal benytte. Vår visjon er å skape nytt liv på militærhistorisk grunn. Festningene skal ivaretas som nasjonale kulturminner og det skal tilrettelegges for eksisterende og ny bruk. Nasjonale Festningsverk skal bringe festningene inn i en ny tid, og bevare deres egenart og historie gjennom å utvikle festningene til attraktive arenaer i samarbeid med andre aktører.

Les mer på www.nasjonalefestningsverk.no

